

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Ulusal ve Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

|| Sayı/Issue 7 (Nisan/April 2022), s. 356-364.
|| Geliş Tarihi-Received: 11.02.2022
|| Kabul Tarihi-Accepted: 21.04.2021
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1072183

"Anadolu Notları"nda Reşat Nuri Güntekin'in Çocukluğuna Dair İzler

The Traces of Reşat Nuri Güntekin's Childhood in "Anadolu Notları"

Yavuz Selim UĞURLU*

Öz

Cumhuriyet Dönemi'nin önde gelen roman, hikâye ve tiyatro yazarlarından Reşat Nuri Güntekin'in (1889-1956) "Anadolu Notları" adlı yapıtı; gezi yazısı, anı ve deneme türünün özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Eser, yazarın müfettişlik görevi sebebiyle Anadolu'ya yaptığı gezilere ilişkin notlarını kitaplaştırmasıyla oluşturulmuştur. Eser iki ciltten oluşmaktadır. Birinci cildin ilk baskısı 1936'da, ikinci cildin ilk baskısı ise 1966'da yapılır. Birinci ciltte yirmi yedi, ikinci ciltte yirmi beş olmak üzere "Anadolu Notları"nda toplamda elli iki not yer almaktadır. Eserde Anadolu'nun 1930'lu yıllardaki sosyal ve kültürel hayatıyla ilgili yazarın çeşitli görüş ve izlenimleri yer almaktadır. "Anadolu Notları"ndaki temel konuları şu şekilde sıralayabiliriz: Anadolu coğrafyası ve Anadolu insanı, fakirlik, eğitim, sağlık, ulaşım, din, misafirperverlik, tiyatro, kahvehane kültürü, para. Yazarın "Anadolu Notları"nu kaleme almasında çocukluğunu Anadolu'da geçirmesinin ayrıca Milli Eğitim Bakanlığındaki müfettişlik görevi sebebiyle Anadolu'nun birçok yerine seyahatler yapmasının payı büyüktür. Bu çalışmanın giriş kısmında sırasıyla; yazarın hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından eserin tanıtımı yapılmıştır. Son olarak da bu eserin oluşmasında yazarın çocukluğunun katkısı kısaca belirtilmiştir. Bu çalışmanın en kapsamlı kısmı olan "Anadolu Notları"nda Reşat Nuri Güntekin'in çocukluğuna dair izler" başlıklı kısımdaysa metinlerden alıntılar yapılmak suretiyle yazarın çocukluk hatıralarının, çocukluğunda dinlediği veya okuduğu hikâyelerin esere olan katkısı gösterilmiştir. Bu çalışmayla, Reşat Nuri Güntekin'in çocukluğuna dair izlerin "Anadolu Notları"na ne şekilde yansdığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Reşat Nuri Güntekin, gezi yazısı, Anadolu Notları, çocukluk.

Abstract

"Anadolu Notları" by Reşat Nuri Güntekin (1889-1956), one of the leading novelists, story authors and playwrights of the Republican period, contains the features of the travel writing, memoir and essay genre. The work was created by the author's collecting his notes on his trips to Anatolia because of his duty as an inspector into a book. The work consists of two volumes. The first edition of the first volume was published in 1936 and the first of the second volume was published in 1966. Twenty-seven notes in the first volume and twenty-five in the second volume, fifty-two notes in total, are included in the "Anadolu Notları". The work contains various opinions and impressions of the author regarding the social and cultural life of Anatolia in the 1930s. The main topics in the "Anadolu Notları" can be listed as follows:

* Dr., Ordu Fen Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Ordu/Türkiye, e-posta: yavuzs.ugurlu52@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5289-227X>.

Anatolian geography and Anatolian people, poverty, education, health, transportation, religion, hospitality, theatre, coffeehouse culture, money. The fact that the author lived in Anatolia in his childhood, as well as his travels to many parts of Anatolia due to his duty as an inspector in the Ministry of National Education, played an undeniable role in his penning the “Anadolu Notları”. In the introduction to this study, information about the life, art and works of the author is given respectively. Then the work was introduced. Finally, the contribution of the author’s childhood in the creation of this work is briefly explained. In the “Anadolu Notları”, the most comprehensive part of this study, information about Reşat Nuri Güntekin’s childhood is included while in the section titled the stories he listened to or read in his childhood and the author’s childhood memories’ contribution to the work is shown by quoting from the texts. It was aimed to reveal how the traces of Reşat Nuri Güntekin’s childhood were reflected in the “Anadolu Notları” with this study.

Keywords: Reşat Nuri Güntekin, travel writing, Anadolu Notları, childhood.

Giriş

1889’da İstanbul’da hayata gözlerini açan Reşat Nuri Güntekin’in ilköğrenim yılları İstanbul Selimiye ve Çanakkale Mahalle Mektebinde geçer. Galatasaray Lisesinde ve İzmir Frerler Okulunda öğrenim görür. İstanbul Darülfünunu edebiyat bölümünden mezun olur. Çeşitli liselerde edebiyat öğretmeni ve müdür olarak çalışır. 1927 yılında Milli Eğitim Bakanlığı müfettişi olur. 1954 yılında emekliye ayrılır. Yazar 1956’da hayata gözlerini yumar (Emil, 1989, s. 1).

Sanat hayatına I. Dünya Savaşı sonlarında başlayan R. Nuri’nin ilk yazıları tiyatro eleştirisi ve tiyatro araştırmaları olur. Roman ve hikâye türünde eserler kaleme alan yazar, şöhretini “Çalikuşu” adlı romanıyla elde eder (Poyraz ve Alpbek, 1957, s. 1).

Anadolu’yu konu alan romanlarında halktan kişileri anlatmayı amaçlamıştır. Geniş bir gözlem gücünün olanaklarından yararlanmak suretiyle sosyal çevre ve olayları yansıtır. Yazar, karakterlerin fiziksel özelliklerini ayrıntıya girmeden verir, onların ruhsal durumlarını yansıtmaya çalışır. Reşat Nuri; eserlerinde açık, yalın ve ahenkli bir Türkçeyi tercih eder. Yazarın eserlerinden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz: *Dudaktan Kalbe* (roman), *Çalikuşu* (roman), *Yeşil Gece* (roman), *Acımak* (roman), *Yaprak Dökümü* (roman), *Sönmüş Yıldızlar* (hikâye), *Olağan İşler* (hikâye), *Bir Yağmur Gecesi* (oyun) (Kurdakul, 1973, s. 184).

Bu çalışmanın konusu olan “Anadolu Notları”¹ gezi yazısı, anı ve deneme türünün özelliklerini taşıyan iki ciltlik bir yapıttır. Eserin birinci cildi 1936’da ikinci cildi ise 1966’da ilk baskısını yapar. Eser, Reşat Nuri Güntekin’in müfettişlik yaptığı yıllara ait gözlemlerini yansıtmaktadır. Yazar, kitaptaki notların belirli bir düzene veya kronolojik bir sıraya göre bir araya getirilmediğini eserinde sayfalarında bizlere bizzat bildirmektedir. Eserin dili, dönemine göre sadedir. Ayrıca eserin bazı kısımlarında mizahi bir üslupla karşılaşmaktayız.

Eserde karşımıza çıkan mekânları şu şekilde sıralayabiliriz: Anadolu kasaba ve şehirleri, yollar, oteller, lokantalar, tuluat tiyatroları, kahvehaneler, cambazhaneler. Ulaşım araçları ise at arabaları, kamyonlar, otomobiller, trenlerdir. Yazar, Anadolu insanının özelliklerine geniş bir şekilde yer verir. Anadolu insanının fakirliğini, eğitim durumunu, ulaşımını, sağlık hizmetlerine erişimini, eğlence alışkanlıklarını, kitap okuma alışkanlığını, az ile yetinmeyi bilmesini, para konusundaki görüşünü, gayretini, misafirperverliğini vb.ni görmekteyiz (Çelik, 1996, s. 309).

¹ Bu çalışma kapsamında “Anadolu Notları” adlı eserden yapılan alıntılarının hepsi aşağıda künye bilgileri verilen baskıya aittir. Güntekin, R. N. (2017). *Anadolu Notları I-II*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

Yazarın Anadolu Notları’nı kaleme almasında babasının görevi sebebiyle çocukluğunu Anadolu’da geçirmesinin ayrıca Milli Eğitim Bakanlığındaki müfettişlik görevi esnasında Anadolu’nun birçok yerine seyahatler yapmasının payı büyüktür. Reşat Nuri yukarıda bahsettiğimiz sebeplerden dolayı Anadolu’yu ve Anadolu insanını ayrıntılı bir şekilde tanıma imkânını elde etmiştir.

“Anadolu Notları”nda Reşat Nuri Güntekin’in Çocukluğuna Dair İzler

“Anadolu Notları”nda Reşat Nuri Güntekin’in çocukluğuna dair izler konusuna başlamadan önce yazarın nasıl bir çocuk olduğundan, çocukluğunu nasıl geçirdiğinden ve çocukluğunun sanatına olan etkisinden bahsetmek konunun daha iyi açıklanması ve anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Reşat Nuri, oldukça yaramaz bir çocuktur. Mahalle mektebine başladığı zaman özellikle de teyzesinin oğlu olan Ruşen Eşref Ünaydın’la birlikte olunca bu yaramazlık faaliyetleri artar. Reşat Nuri ve Ruşen Eşref, Reşat Nuri’nin Lalası Kemahlı Şakir Ağa’nın işini oldukça zorlaştırırlar. Birçok defa onu kandırıp okuldan kaçtıkları olur. Bağdat Caddesi’nden Göztepe’ye kadar uzanırlar. Reşat Nuri, çocukluğunda itfaiyeciliğe ve ip cambazlığına merak salar. Fasulye sırrıklarıyla ip üzerinde cambazlık yapmaya çalışır ancak bir gün düşünce ip cambazlığından vazgeçer. Reşat Nuri, izlediği bir Karagöz oyunu sonunda tiyatrocuya olmaya merak salmaya başladığını bir konuşmasında belirtmiştir (Sert, 2016, s. 1).

Reşat Nuri, edebiyata olan ilgisinin çocukluk yıllarında uyandığını belirtir. Yazarın çocukluğunda okuduğu eserler, dinlediği masallar ve hikâyeler ayrıca gezdiği yerler onun sanatını olumlu anlamda etkilemiştir. Lalası Şakir Ağa’nın anlattığı masalları Ruşen Eşref’le birlikte dinler. Çanakkale’de otururlarken ev hanımlarının kendi aralarında okudukları duygusal romanlara kulak misafiri olur. Halit Ziya’nın eserlerini okur. Babasının zengin bir kitaplığı vardır. Çadır tiyatrolarında oyunlar seyretmeyi sevdiğini de belirtir (Çelik, 1996, s. 307).

Yazarın çocukluğuna dair verilen bu ön bilgilerden sonra esere döndüğümüzde yapılan okumalar ve incelemeler sonucunda “Anadolu Notları”nın birinci cildindeki “Bir Ticaret Kervanı”, “İstasyonda”, “Kamyon”, “Eski Cuma”, “Mızraklı Dede”, “Tulûat Tiyatroları I”, “Tulûat Tiyatroları II”, “Tulûat Tiyatroları III”, “Kahveler II” başlıklı dokuz notta; ikinci cildindeki “Sinekler”, “Aynalar”, “Para: 1-Para”, “Para: 3-Köylüde Para Fikri”, “Para: 7-Devlet Düşkünleri”, “Anadolu’nun Bazı Eğlence Yerleri: 2-İzmir’in Sabrisi” başlıklı altı notta yani toplamda on beş notta yazarın kendi çocukluk hatıralarına, çocukluğunda dinlediği veya okuduğu hikâyelere yer verdiğini görürüz. Çalışmanın bundan sonraki kısmında yukarıda başlıkları verilen notlar özetlenip bunlardan konuyla ilgili alıntılar yapılmış ayrıca bu notlarla ilgili çeşitli değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Reşat Nuri “Yollarda” başlıklı notunda niçin ve nasıl yazdığını belirtir. Seyahatlerini planlı değil gelişigüzel yaptığını ifade eder. Ayrıca yazar; Türkiye sınırları içerisinde seyahat ettiğini, en fazla bulunduğu mekânların istasyonlar ve oteller olduğunu, seyahatlerinde gözlemlediklerini zaman ve yer sınıflandırması olmadan not ettiğini, boş vakitlerini değerlendirmek için seyahatleriyle ilgili notlar aldığını belirtir. Bu yazı “Anadolu Notları”nın ne şekilde ortaya çıktığını okuyucuya açıklayan bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Bir Ticaret Kervanı” başlıklı notta; Adana’ya iki saatlik mesafede arabanın tekerleğinin patlaması sonucu yolda kalan yazar, Konya Ereğli’den Adana’ya kayısı yüklü eşekle giden iki kişiyle karşılaşır. Bu kişilerle konuşan yazar bu insanların üç-dört günlük bir yolu sadece kayısı satmak için kat ettiğini öğrenir. Arabaların, uzak mesafeleri kısalttığı zamanlarda olunduğunu belirten yazar buna rağmen bu insanların üç-dört

günlük bir mesafeyi yaya sürdürmeye çalışmasına çok şaşırır. Kayısının geldikleri yerde para etmediğini bu sebeple günler sürecek bir yolu göze aldıklarını öğrenir. Bunun üzerine çocukluğunda dinlediği bir şey aklına gelir ve bunu okuyucuya şu şekilde aktarır: “Çocukluğumda anlatırlardı. Meselâ Ankara’dan iki araba armut yükleyip Sinop’a indirirlermiş, orada müşteri bulamadılar mı haydi İnebolu’ya Yahut Bolu’ya...” (s. 14)

Reşat Nuri, kısa bir pazarlık sonrasında çiftçilerin tüm kayısını alır ve bu kişilerin ticaret seferi artık sona ermiş olur. Bu esnada otomobilin tamiri de bitmiştir.

“İstasyonda” notunda yazar Anadolu’nun güneyinde yer alan küçük bir istasyondadır. Bu istasyon bir kasabanın uzağında yer almaktadır. Tren rötâr yaptığı için istasyonun dışında dolanmaya başlar. Bu esnada istasyon şefi, yazara yaklaşır ve onunla sohbet etmeye başlar. Bu sohbet esnasında yazara hayat hikâyesini anlatmaya başlar. İstasyon şefi İstanbul’dan haksız yere sürgün edildiğini anlatır. Yazardan bir yardım alabileceğini umarak konuşur ancak ondan olumlu bir cevap alamaz. Reşat Nuri istasyonda bir karı-koca ile karşılaşır. Adam, karısını Adana’ya ameliyat için götürmektedir. Hastanede onlara daha iyi bir sağlık hizmeti vermeleri için yazardan bir tavsiye mektubu yazmasını ister ancak ondan olumlu bir cevap alamaz. Bu konuşmanın ardından Reşat Nuri, Adana’daki mahkemeye bir dava için giden yaşlı bir adamın konuşmalarına kulak kabartır ancak bu konuya ortak olmamak adına adama yüzünü bile çevirmez.

Reşat Nuri (2017), halkın artık “tavsiye” kelimesini öğrendiğini ve bunu sıklıkla kullanmaya başladığını belirtir. Yazar bu durumdan rahatsızdır. Halkın memurlara ve amirlere güvenmediğini, herhangi bir işini hallettirmek için kendisine ayrıcalık tanınması gerektiğini düşündüğünü belirtir. Yazısının sonuna çocukluk günlerinden hatırladığı bir hikâyeyi ekler:

“Ben, şu aşağıdaki hikâyeyi daha ilk mektep çocuğuyken hocamdan dinlediğimi hatırlıyorum.

– Allah, İbrahim Peygambere ilerlerde dünyaya bir âhir zaman peygamberi geleceğini müjdelediği zaman İbrahim Peygamber ellerini açmış: «Aman Yarabbi! Benim sulbünden gelsin» diye yalvarmış. İltimas ve tavsiye daha işte o zamandan başlamıştır.” (s. 22).

Reşat Nuri (2017) “Kamyon” notunda seyahatleri esnasında karşılaştığı kamyonlardan bahseder. Onların fizikî durumuna değinir. Bu araçlarda insanların yer bulma sıkıntısı çekmediğini çünkü bir şekilde herkesin kamyonla sığdırıldığını bu sayede kimsenin yolda kalmadığını belirtir. İnsanların kamyon üstündeki sıkış fıkış bu hâllerini çocukluğunda şahit olduğu bir tabloya benzetir ve o günleri hatırlar. Bu tablo şu şekildedir: “Çocukken pek ziyade şaşıtım bir şey vardı. Karagöz’ün Yalova Safası oyununda perdenin ortasına minimini bir harar konur, bu harara Arap, Acem, Arnavut, Lâz belki on kişi girerdi. Kamyonların bu hudutsuz adam alma kabiliyeti bana daima bu dolmaz hararı hatırlatır.” (s. 36).

“Eski Cuma” adlı notunda yazar, çocukluğunda cuma günü olan okul tatili günüyle sonraki zamanlarda pazar gününe alınan okul tatili gününü karşılaştırır ve ikisi arasında bir fark olmadığını iddia eder. Çocukluğundaki tatil günlerini hatırlar. Çocukken cuma gününün gelmesini ipe çektiğini, en sevdiği günün cuma olduğunu belirtir. Her ne kadar bu günü çok sevse de ailesi onun dışarıdaki çocuklarla oynamasına izin vermez. Ona eşlik eden bir hizmetlileriyle tatil gününü geçirmesine izin verir. Yazar bu durumu bizlere şu şekilde aktarır: “Gelgelelim bana... Sokağa çıkmak, çocukların arasına karışmak için pencerede, kafeste kuş gibi, çırpırım. Fakat bu, bana yasak edilmiştir. Çünkü onlardan kötü huylar kapmam, ayıp sözler öğrenmem ihtimali vardır.” (s. 88).

Reşat Nuri tatil günü bitiminde kendisi de dâhil olmak üzere birçok öğrencinin bir üzüntüye kapıldığını belirtir. İsteksizce evlerine veya okullarına döndüklerini ifade eden yazar, okuyucuya tatil günlerinin hareketli ve neşeli geçirilmesi gerektiğini belirtir. Bu metin vasıtasıyla o dönemde Reşat Nuri’nin ve diğer çocukların tatil gününü nasıl geçirdiklerine tanıklık etmekteyiz.

Yazar “Mızraklı Dede” başlıklı notunda çocukken İzmir’de buldukları yıllara uzanır. Onu İzmir’deki çocukluk günlerine götüren şey ise 21 İlkteşrin 1935 tarihli bir gazete haberidir. Haberde bahsi geçen olay Mızraklı Dede Türbesi’nin yakınında gerçekleşmiştir.

Reşat Nuri (2017) çocukken bazı günlerde ailesi tarafından sütinesine gönderilmektedir. Yazarın, sütinesine gönderilme sebebi ise evde yaramazlık yapıp ev halkını rahatsız etmesidir. Sütinesiyile Mızraklı Dede Türbesi’ne giderler. Yazar, Mızraklı Dede’yle ilgili çok şaşırdığı bir olaya değinir. Sütinesinin bir komşusunun kocası başka bir kadın için evi terk eder. Evi terk eden adamı ailesine döndürmek için çareyi “Mızraklı Dede”ye gitmekte bulurlar. Evini terk eden adamın evine dönmesini sağlamak için “Mızraklı Dede”ye adak adarlar. Kadınlar türbeye vardıklarında isteklerinin yerine getirilmesi için küfürlü sözler sarf etmektedirler. Bu durum yazarın tuhafına gider. Bunun sebebini sütinesini, yazara şu şekilde izah eder:

“Mızraklı Dede, gençliğinde ya hocasına yahut o zamanlarda pek bol yetişen başka evliyalardan birine nasılsa küfretmiş. Fakat sonradan bütün ömrünce pişmanlık çekmiş ölürken de: «Benim adım ananlar bana da öyle küfretsinler ki istediklerini yapayım!» diye vasiyet etmiş.” (s. 126).

“Tulûat Tiyatroları I” notunda yazar, tuluat tiyatrolarının Anadolu insanı için olumlu ve olumsuz sayılabilecek özelliklerine yer verir. Trenin kalkacağı saati istasyonun içerisinde beklemeye başlar; üstü başı dağınık, kendinden geçmiş bir gençle karşılaşır. Genç, yazara oyuncu olup olmadığını sorar. İstasyondaki görevlilerden biri gencin neden bu hâle düştüğünü yazara anlatır. Genç adam bir gün kasabalarına gelen bir kadın oyuncuya âşık olmuş ve ona duyduğu aşk yüzünden aklını kaybetmiştir. Sevdiği kadın gelecek diye her gün istasyona gelir. Bu olay yazarı çocukluğundaki bir hatıraya götürür. Bu hatıra şu şekildedir:

“Çocukluğumu geçirdiğim kasabalardan birine Treza diye bir aktris gelmişti. Çok tutmuş bir kantosu vardı (...) Etrafındaki yiğitlerin tiyatrodan âdetâ hasta çıktıkları gözle görünüyordu. Erkek meclisleri kadar kadın meclislerine de girmeğe müsait bir yaşta olduğum için aynı zamanda bu fırtınanın biçare kadınlar arasında yaptığı sarsıntıyı da gözümle görüyordum.” (Güntekin, 2017, s. 133).

Yazısının sonunda yazar, tuluat tiyatrolarının Anadolu insanı için zararından çok faydası olduğu sonucuna ulaşır.

“Tulûat Tiyatroları II” başlıklı notunda yazar Anadolu’da hangi büyücek bir kasabaya adım atılsa tuluat tiyatrolarının izine rastlanılabileceğini söyleyerek yazısına başlar. Anadolu insanının tuluatçılara olan yaklaşımına yer verir. Tuluat tiyatrolarında sahnelenen oyunların Avrupa’daki piyeslerden esinlenerek oluşturulduğunu belirtir. Anadolu halkının sanat ihtiyacının İstanbul’dan Anadolu’ya gönderilen bu kumpanyalar aracılığıyla giderilebildiğini ekler. Yazarın aklına çocukken seyrettiği bir oyun gelir. Yazar “Anadolu Notları”nda bunu okuyucuya şu şekilde aktarır: “Çocukken bir tulûat tiyatrosunda kocasına kızdığı için iki çocuğunu eliyle boğazlayan bir ananın hikâyesini seyretmiş. Erkeğin karısını «Midya... Midyacığım» diye garip bir isimle çağırması tuhafıma gitmişti.” (Güntekin, 2017, s. 136).

R. Nuri, metni otuz-otuz beş sene evvel kasabalardan birinde geçmiş ilginç bir olay ile bitirir. Bu metin aracılığıyla hem yazarın tuluat tiyatrolarının Anadolu insanı için ne anlama geldiği konusuyla ilgili görüşlerini hem de çocukken bu oyunlardan birini seyrettiğini öğrenmekteyiz.

Reşat Nuri (2017), “Tulûat Tiyatroları III” başlıklı notunda Anadolu’daki göçebe tuluat tiyatrosu sayısının ne kadar olduğu sorusuna cevap bulmaya çalışmakta ve onların sayısının oldukça çok olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca “Tulûat Tiyatroları I” ve “Tulûat Tiyatroları II” başlıklı notlarda tuluat tiyatrolarının Anadolu’daki işlevleri konusuyla ilgili belirttiği fikirleri onaylamaktadır. Anadolu’da yüzlerce tuluat tiyatrosu bulunduğu söyleyen yazar, bunların her ne kadar bazı eksik yanları bulunsada Anadolu’nun sanat ihtiyacını giderme noktasında önemli bir hizmeti yerine getirdiğini belirtmektedir. Modern tiyatronun yakın bir zamanda Anadolu’da tuluat tiyatrolarının yerini almasının zor görüldüğünü ifade eder. Bu sebeple tuluat tiyatroları için hazırlanan oyunlarda birtakım düzenlemelere gidilebileceği önerisini sunar. Yazar bu görüşlerini sunduğu yazısına çocukluğunda okuduğu veya dinlediği bazı ilginç şeyleri de ekler. Bunlar şu şekildedir: “Çocukken «Rumuzül Edeb»de okumuştum: Galiba Adapazarı’nda bir ihtiyar Çerkez’e kasabanın nüfusunu soruyorlar. Kendisinden gökteki yıldızların sayısı neviden abes bir şey sorulmuş gibi alay ederek: «Kim saymış ki bile?» diyor.” (s. 141).

Bu metin vasıtasıyla hem yazarın tuluat tiyatrolarıyla ilgili görüşlerini hem de çocukluğunda okumaya ve dinlemeye hevesli birisi olduğunu görmekteyiz.

Reşat Nuri (2017), “Kahveler II” adlı notunda bir yol hikâyesi arka fonunda Anadolu’da kahvelerin işlevleri meselesine değinir. Güntekin 1933 kışında Rus yazarlardan Zarhi ile Anadolu’nun batısındaki illeri kapsayan bir gezi yapmaktadır. Bursa’da buldukları bir sırada bir gün Uludağ’a çıkmak isterler ve yola koyulurlar. Sis yüzünden yola devam edemezler ve bir kahvehaneye girerler. Bir köylü, curasıyla içeriye girer ve onlara bir müzik ziyafeti verir. Bu sahne, yazarı çocukluğunda dinlediği bir hikâyeyi hatırlatır:

“Hikâyeyi anlatan memur, galiba Erzincan köylerinden birinde, şiddetli bir yağmur sebebiyle bir köylünün kulübesine sığınmış. Adamcağız, etrafına bakmış, ikram edecek bir şey bulamayınca:

– Efendi, kusura kalma... Kahvem yok... Sana bari biraz oynayıvereyim, demiş ve türkü söyleyerek oynamaya başlamış...” (s. 155).

Rus yazar kahvehanedeki ortamdan çok etkilenir. Orada vaktin nasıl geçtiğini anlayamazlar. Gece oluncaya kadar kahvehaneden ayrılmazlar. Yazar; kahvehanelerin bir toplantı yeri olduğunu, sınıf farkı gözetilmeden insanların orada diz dize oturup birbirleriyle dertleştiklerini belirtir. Kahvehanelerde aile meseleleri, mahalle meseleleri, memleket meselelerinin tartışıldığını söyler.

Yazarın çocukluğuna ait izlerle “Anadolu Notları”nın ikinci cildinde de karşılaşırız.

“Sinekler” adlı notta Reşat Nuri Anadolu’nun başka bir yerindedir. Orada karasineklerin çok olduğuna ancak yöre insanının onlardan dolayı herhangi bir rahatsızlık hissetmediklerine şahit olur. Sineklerle baş etmek için belediyenin esnafa iş yerlerine sinekkapanı koyma zorunluluğu getirdiğinden bahseder. Kapanın içine konulan et parçasının kokusuna gelen sinekler bir daha dışarı çıkamamaktadır. Esnaf iş yerlerindeki kapanın içine giren sinekleri akşam olunca vicdanlarını rahatlatmak için serbest bırakmaktadır çünkü belediye sadece kapan bulundurmaya zorunlu tutmakta

gerisine karışmamaktadır. Bu olay, yazarı çocukluğundaki bir âdete götürür. Bu âdet şu şekildedir: "Çocukluğumda Azad buzad, cennet kapısından gözet diye bir kuş âzad etme âdeti vardı. Aşağı yukarı ona benzer bir usul! Öyle ya hacca gitmiyoruz; zekât vermiyoruz. Bu masumların canlarını kurtarmak suretiyle bir sevap da işlemeyelim mi?" (Güntekin, 2017, s. 208).

Ayrıca yazar, karasineklerin trahomlu hastaların göz kapağında bulunan yaralara konduklarında hastaların bundan rahatsızlık duymadıklarını aksine memnun olduklarını çünkü yaralardaki mikropların sinekler tarafından temizlendiğinde hastaların rahatladıklarını bir doktor arkadaşından öğrenerek okuyucuya aktarır.

"Aynalar" adlı notta yazar, İzmir'de bir kahvede oturmaktadır. Yazar, aynaları arkadaşlarına benzetir. O yüzden yazısına bu başlığı koymuştur. Çocukluk arkadaşlarının yaşandığını ayrıca hayatta başarısız olduklarını görür ve buna üzülür. Çocukluk arkadaşlarının onu tanıyamayacağından da korkar. Arkadaşlarıyla karşılaştığında onlarla konuşmaktan çekinir. Bunun sebebi de yazarın, çocukluk anlarından bahsetmenin herkese aynı keyfi vermediğini düşünmesidir. Çocukluk arkadaşlarını otuz senenin ardından yeniden gören yazar, onların hâllerini beğenmez. Sadece arkadaşlarını değil babası ve onun arkadaşlarıyla olan anılarını da hatırlar. Onların hayatta olmadığını görür ve buna çok üzülür. Metinden alıntılanan aşağıdaki kısımda bu durum şu şekilde aktarılmaktadır: "Ramazan gecelerinde, babamla kemancı Kara Mehmet'in sazını dinlemeğe giderdim. Bir köşede gruplar vardı (...) Daha birçokları ve babam... Hiç biri kalmadı." (Güntekin, 2017, s. 216-217).

Reşat Nuri Güntekin bu yazısında İzmir'de geçirdiği çocukluk günlerini özlemle anmakta ayrıca yakınlarını kaybetmesine, çocukluk arkadaşlarının yaşlanmasına çok üzülmemektedir.

Yazar "Para: 1-Para" adlı notta, Anadolu şehirlerinin birinde mühendislik yapan bir arkadaşıyla sekiz-on yılın ardından bir yemekte buluşmasını anlatır. Arkadaşı, İstanbul'u çok özlemiştir. İstanbul üzerine konuşurlarken arkadaşı, uzaktan gördüğü bir köprüyü Göksu Köprüsü'ne benzetir. Bunun üzerine yazarın çocukluğundaki Göksu, hafızasında canlanır:

"Göksu hakkındaki hayalim viran bir sokakla viran bir mezarlık arasından geçen kirlili bir dere ve onun üzerine atılmış bayram beşiği biçim ve uzunluğunda bir tahta köprüden ibarettir. Hatta bu hayalin de çocukken Serveti Fünun koleksiyonunda gördüğüm bu hakkâk tablosundan azma bir şey olmadığını temin edemem." (Güntekin, 2017, s. 220).

"Para: 3-Köylüde Para Fikri" notunda yazar, Anadolu köylüsünün kafasındaki para ve zenginlik fikrine değinir. Birkaç örnek vermek suretiyle anlattıklarını somutlaştırmaya çalışır. Onun verdiği örneklerden birisi de çocukluk günlerine ait bir hatıradır. Bu hatıra şu şekildedir:

"Bu da benim bir çocukluk hatıramdır. Çanakkale'deydik. Bergazlı Emine diye bir köylü hizmetçimiz vardı.

Evimize Emine'nin bir köylüsü gelir giderdi: Elinde iki yaşlarında bir yetimi olan genç bir dul.

Kadıncağıza günün birinde iki kısmet birden çıktı: Kastamonu tarafından iki Belediye süprüntücüsü.

Bunlardan biri ihtiyar, biri gençti. Evlenme müzakereleri bizim mutfakta geçtiği için bilirim. Kadıncağızın gönlü gence kayıyordu. Fakat neticede akıl ve mantık tarafı

galebe çaldı. Zavallı Bergazlı bir servet izdivacı yapmayı daha menfaatine uygun görerek istemiye istemiye sakallı ihtiyara vardı. Niçin bilir misiniz? İhtiyarın bir yatağı ile 14 beyaz mecidiye birikmiş parası vardı.” (Güntekin, 2017, s. 228)

Yazar “Para: 7-Devlet Düşkünleri” adlı notunda, vaktiyle zengin olup yoksulluk içine düşen insanların durumundan bahseder. Bu insanların, fakirliklerini çevrelerine sezdirmemek için uğraştıklarını, çevrelerine hâlâ zengin olduklarını hissettirmeye çalıştıklarını örneklerle anlatır. Yazarın verdiği örneklerden birisi de çocukluğunda dinlediği bir hikâyedir. Bu hikâyede diğer örneklerin aksine kişi, zenginliğini saklamaya çalışmaktadır. Yazarın çocukluğunda dinlediği hikâye şu şekildedir:

“Bu şeyhülislâm ramazanlarda padişahın sofrasında iftara gittikçe kaymağı yüzüne gözüne sürer: «Kaymağı ancak şevketlü efendimin sofrasında görüyorum. Yoksa bizim gibi zavallılara böyle nimetler yemek nasip olur mu» diye sızıldanmış.” (Güntekin, 2017, s. 246)

“Anadolu’nun Bazı Eğlence Yerleri: 2-İzmir’in Sabrisi” notunda Reşat Nuri, İzmir’de geçirdiği çocukluk günlerine uzanır. Yazar; Sabri adlı üstü başı perişan, zavallı bir adamı ilk defa on yaşındayken görmüştür. Onu çocukluk yıllarının ardından tekrar görür. Sabri çok yaşlanmıştı ayrıca çok da mutsuz görünmektedir. Yazar, çevresindekilerden onun hikâyesini dinler. Sabri’nin; ailesi tarafından sömürüldüğünü, eve para götürmediği takdirde dövüldüğünü öğrenir. Bu duruma çok üzülür. Bu notta okuyucu, yazara ait hüznü bir çocukluk hatırasıyla karşılaşmaktadır.

“Anadolu Notları”nda yer alan on beş notta yazarın çocukluk hatıralarına, çocukluğunda dinlediği veya okuduğu hikâyelere yer verdiğini görmekteyiz. Bu da bizi eserin muhtevasında yazarın çocukluk günlerine ait hatıraların, çocukluğunda okuduğu veya dinlediği hikâyelerin önemli bir yeri olduğu sonucuna götürmektedir.

Sonuç

Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Reşat Nuri Güntekin’in “Anadolu Notları” adlı; gezi yazısı, anı ve deneme türünün özelliklerini bünyesinde barındıran yapıtı Anadolu’nun 1930’lu yıllardaki sosyal ve kültürel durumunu dönemine göre sade bir dille aktaran bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kitabın bazı kısımlarında mizahi bir üslupla karşılaşmaktayız. Yazar, eserini Milli Eğitim Bakanlığındaki müfettişlik görevi sebebiyle yaptığı iş gezileri esnasında tuttuğu notlarla oluşturmuştur.

İki ciltten oluşan yapıtta temel konular olarak şunlar karşımıza çıkmaktadır: Anadolu coğrafyası ve Anadolu insanı, fakirlik, eğitim, sağlık, ulaşım, misafirperverlik, din, tuluat tiyatrosu, kahvehane kültürü, para. Yazarın “Anadolu Notları”nı kaleme almasında çocukluğunu Anadolu’da geçirmesinin ayrıca Milli Eğitim Bakanlığındaki müfettişlik görevi sebebiyle Anadolu’nun birçok yerine seyahatler yapmasının önemli bir katkısı olmuştur.

Kitabın ilgili kısımlarından yapılan alıntılar değerlendirildiğinde Reşat Nuri Güntekin’in zengin bir kütüphanesi olan bir evde yaşamış, babasının görevi sebebiyle Anadolu’nun birçok yerini görmüş, okumaya ve dinlemeye meraklı, tiyatro izlemeyi seven, çevresini iyi gözlemleyen, etrafındakilerle iyi iletişim kuran, ailesi tarafından fazlaca korunan ve gözetilen, yaşama sevinci oldukça yüksek bir çocuk olduğu tahmininde bulunulabilmektedir. “Anadolu Notları”nda toplamda elli iki not olduğu düşünülürse bunların on beş tanesinde yazarın kendi çocukluğuna dair hatıralara ve hikâyelere yer vermesi, Reşat Nuri Güntekin’in çocukluğuna dair izlerin bu eserde önemli ölçüde yer aldığı sonucuna bizleri ulaştırmaktadır.

Kaynakça

- Çelik, H. (1996). Reşat Nuri Güntekin. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 14. İstanbul: TDV Yayınları. 307-309.
- Emil, B. (1989). *Reşat Nuri Güntekin*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Güntekin, R. N. (2017). *Anadolu Notları I-II*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Kurdakul, Ş. (1973). Reşat Nuri Güntekin. *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi. 183-84.
- Poyraz, T. ve Alpbek, M. (1957). Reşat Nuri Güntekin Hayatı ve Eserleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 6(3), 1-18.
- Sert, E. (2016). *Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu Notları I-II Adlı Eserinin Teması*. Yüksek Lisans Tezi. Lefkoşa: Yakındoğu Üniversitesi.